

**แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว
องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่**
**A Strategic Plan for Cooperative Development of Ban Kwow Community,
Kanchana Sub-district, Mueang Phrae District, Phrae Province**

ทองคำ วงศ์อ้วน¹

สุวรัฐ แลสันกลาง²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชน และปัญหาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 2) เสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยศึกษาจากประชากรบ้านกวาว หมู่ที่ 5 ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและผู้นำชาวบ้าน จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เป็นแนวทางการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม พบว่า ชุมชนบ้านกวาวเป็นชุมชนเก่าแก่ มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปแบบต่างๆ มีศาลเจ้าพ่อพระยาแก้วซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชน และพบว่า มีการส่งเสริมการสร้างสวัสดิการโดยสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ทำให้พบว่า ผู้ที่ได้รับโอกาสได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวร มีความปลอดภัย มีความสุขและอบอุ่นในครอบครัว และทำให้รู้สึกถึงความร่วมมือ ความเสียสละความสามัคคีของประชาชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนพบว่า มีการส่งเสริมการปลูกพืชผักปลอดสารพิษตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถได้ผลผลิตดีต่อครอบครัว ก่อเกิดรายได้ในการเลี้ยงครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ชุมชนบ้านกวาวได้ร่วมกันกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ที่มีลักษณะมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงภายใต้เงื่อนไขของศักยภาพและข้อจำกัดที่มีอยู่ ได้แก่ “บ้านกวาวสังคมมีสุข สุขภาพดี มั่นคงด้านอาหารและสิ่งแวดล้อมชุมชน” และกำหนดแผนยุทธศาสตร์ 3 ด้านคือ 1) ด้านสังคม 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านเศรษฐกิจ ผลจากการสนทนากลุ่มแกนนำชุมชนบ้านกวาว ได้มีความเห็นร่วมกันที่รับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินการ จำนวน 2 แผน คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านสังคม การส่งเสริมการสร้างสวัสดิการโดยสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีความปลอดภัย มีความสุขและมีความอบอุ่นในครอบครัว และ 2) ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง email: kun_thongkum@hotmail.com

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีประเภทของพืชผักในชุมชนบ้านกวาว สามารถได้ผลผลิตดีต่อ
ครอบครัวมาก ก่อให้เกิดรายได้ในการเลี้ยงครอบครัวอย่างได้ผลดี

ผลการประเมินการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การ
บริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า แก่นนำชุมชนบ้านกวาวมีความพึงพอใจใน
การได้ร่วมศึกษาบริบทชุมชน ได้ทราบความเป็นมาของชุมชน รากเหง้า และได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับ
สภาพปัญหา เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาในชุมชน ส่งผลให้เกิด
การพัฒนาศักยภาพของคนชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วม การพัฒนา

Abstract

The purposes of this research entitled 'A Strategic Plan for Cooperative Development of Ban Kwow Community, Kanchana Sub-district, Mueang Phrae district, Phrae Province' were to study about the community context and problems of making the strategic plan for cooperative development of Ban Kwow community, Kanchana Sub-district, Mueang Phrae district, Phrae province and to propose the strategic plan for cooperative development of Ban Kwow community, Kanchana sub-district, Mueang Phrae district, Phrae province. The studied sample group included 150 Ban Kwow villagers moo 5 which comprised of the village development committee and the community leaders. The interview, and focus group were used as tools for the study. The data content were then analyzed and synthesized into the approach for building the strategic plan for cooperative development of Ban Kwow community, Kanchana sub-district, Mueang Phrae district, Phrae province.

The result of the research revealed that :Concerning the context or environmental conditions, it was found that Ban Kwow community was an ancient community with various forms of villagers congregation. There was the Chao Phraya Kaew Shrine which has been highly revered by the community citizens. There was also the villagers well-being promotion by building houses for those poor, disadvantaged people. It was found that those villagers who were received help had better life quality with permanent, secured and safe house which made them lived happily and warmly in the family. This made them felt of cooperation, sacrifice and harmony of people both in the community and outside. As for the economic aspect, it was found that there was the promotion of free-chemical plants growing under the late king's sufficiency-economy theory which brought out good, productive crops generating good income for making a good living in the family.

Concerning the research result, it was found that Ban Kwow community had cooperatively designated the possible visions to be achieved under conditions of existing potential i.e. 'Ban Kwow – Happy Community, Good Health, Safe Food and Environment' and it had determined three aspects of the strategic plan i.e. 1) society, 2) environment and 3) economy.

Lastly, as for the assessment result for implementing the strategic plan for cooperative development of Ban Kwow community, Kanchana sub-district, Mueang Phrae district, phrae province, it was found that leaders of Ban Kwow community had been satisfied in participating in studying the community context which made them knew about the origin of the community and obtained the genuine data on the problems. The strategic plan also met the community's need and could solve the problem in the community. Most importantly, such whole procedure had resulted in the actual development of the people in their own community.

Keywords: Strategic plan, Cooperative, Development

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 16 และมาตรา 17 บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อำเภอ และแผนชุมชน การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคือการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดสภาพการณ์ที่ต้องการบรรลุและแนวทางในการบรรลุ บนพื้นฐานของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย, 2559 : 3-7)

การจัดวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคือมีความสำคัญต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคือเป็นแผนที่มุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มุ่งสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคือเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องกำหนดถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุและแนวทางในการที่จะทำให้บรรลุถึงสภาพการณ์ การจัด

ทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ดังนั้น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ช่วยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจหลักการพัฒนาท้องถิ่น การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาและการกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาท้องถิ่น

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นและการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น และปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตามขั้นตอนวางแผนยุทธศาสตร์ของ เสรี พงศ์พิศ (2556 : 7-11) พอสรุปขั้นตอนการวางแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร 3) การกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร 4) การกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กร 5) การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ

ดังนั้น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ช่วยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจหลักการพัฒนาท้องถิ่น การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา การกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาท้องถิ่น การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น และการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่น และปัญหา/ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา ได้รับการยกระดับฐานะจากสภาตำบลกาญจนาขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2539 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไปเล่ม 113 ตอนพิเศษ 52 ง ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2539 จึงทำให้สภาตำบลกาญจนา ได้รับการประกาศยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 และเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง มีงบประมาณในการดำเนินงานประมาณ 27 ล้านบาท มีบุคลากรในสังกัดทั้งหมด 30 คน ไม่รวมผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กองคลัง กองช่าง และกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ความสำคัญในการบริหารองค์กร คือ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและครอบคลุมถึงความเป็นธรรมขององค์กรที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อนำไปปฏิบัติหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญยิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์เบื้องต้น พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาได้ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวขององค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา พ.ศ. 2560-2563 ซึ่งในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวขององค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาที่ผ่านมาประสบปัญหาโครงการหรือกิจกรรมบางกิจกรรมไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เนื่องจากมีการระดมความคิดเห็นค่อนข้างน้อย การเก็บข้อมูลไม่มีประสิทธิภาพ มีความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ส่งผลทำให้การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อ

ประเมินสถานภาพการพัฒนาของท้องถิ่นผิดพลาด ประกอบกับกระทรวงมหาดไทยกำหนดให้มีประชาคมหมู่บ้าน ตำบล ขึ้นในปี 2543 บทบาทของสมาชิกสภา อบต. ก็ลดลง เนื่องจากโครงสร้างที่รัฐกำหนดขึ้นมา โดยประชาคมหมู่บ้าน ตำบล จะเป็นผู้เสนอปัญหาและความต้องการไปยัง อบต. และ อบต. ต้องพิจารณาจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังร่วมกับประชาคมและพร้อมกันนี้ประชาชนยังสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. ได้อีกด้วย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้รัฐสามารถรอบจำกระบวนการตัดสินใจภายใต้ทุกขั้นตอนโดยผ่านระเบียบและกลไกต่างๆ ที่กำหนด ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจกระบวนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้พัฒนาการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นและแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องเหมาะสม โดยได้นำเอาหลักการแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 มาใช้ในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและปัญหาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่
2. เพื่อเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ชุมชนต้นแบบของตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ ได้มีการเรียนรู้กระบวนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่
2. ผลการศึกษาเป็นสารสนเทศให้องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูงนำไปเป็นแนวทางการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลลาภยูง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ใช้หลักการสร้างยุทธศาสตร์ของ เสรี พงศ์พิศ (2556 : 7-11) พอสรุปขั้นตอนการวางแผนยุทธศาสตร์ ตามขั้นตอนการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์และการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
3. การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย
4. การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่
5. การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ

ขอบเขตประชากร

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนต่างๆ เช่น คณะผู้บริหาร อบต. สมาชิกสภา อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ตำบลกาญจนา จำนวน 1 หมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมายจำนวน 150 คน โดยจัดทำเวทีประชาคม

ขอบเขตพื้นที่

การศึกษานี้จะศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านกวาว หมู่ที่ 5 ตำบลกาญจนา อำเภอมือง จังหวัดแพร่

ขอบเขตระยะเวลา

ผู้ศึกษาดำเนินการรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. ประชากร

กลุ่มประชากรที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ตำบลกาญจนา จำนวน 1 หมู่บ้าน จำนวน 150 คน คือ บ้านกวาว หมู่ที่ 5 ตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

2. กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ผู้ศึกษาดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดทำโครงการ ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน แกนนำชาวบ้าน ราษฎรชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ อสม. และตัวแทนเยาวชน เป็นต้น โดยผู้ศึกษาใช้ดุลพินิจเลือกกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการทำโครงการและการประเมินผล เพื่อกำหนดในการสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยจัดทำประเด็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างฉบับร่างแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์

4. วิธีการรวบรวมข้อมูล

4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือเก็บข้อมูลจากประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ไปถึงผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่น เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนประชาชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในบ้านกวาว หมู่ที่ 5 ตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกวาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากกลุ่มตัวแทนของคณะกรรมการ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4.4 ผู้ศึกษานำข้อมูลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

5.1 ผู้ศึกษาตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความสมบูรณ์และความถูกต้อง

5.2 ผู้ศึกษาจะดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามประเด็นการวิจัยและเรียบเรียงเสนอเป็นรายงานโดยวิธีพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลชุมชนเพื่อการสรุปผลการศึกษาตามเนื้อหาสาระที่สำคัญและวัตถุประสงค์การศึกษา โดยนำเสนอผลการศึกษาอธิบายจำแนกรายบทย่อยด้วยการเขียนเรียบเรียงเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่ค้นพบในขั้นตอนการศึกษาตามประเด็นการวิจัยและเรียบเรียงเสนอเป็นรายงานโดยอิงกรอบแนวคิดทฤษฎีอย่างเป็นเหตุเป็นผล

สรุปผลการวิจัย

บริบทชุมชนบ้านกวาว

ผลการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนบ้านกวาวโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า ชุมชนบ้านกวาวเป็นชุมชนเก่าแก่ มีทั้งประวัติความเป็นมาของน้ำบ่อญี่ปุ่น และมีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มเขย/สะใภ้ มีศาลเจ้าพ่อพระยาแก้วซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชน ขณะที่ผลการศึกษาจากการจัดเวทีการระดมความเห็นของประชาชนบ้านกวาวเพื่อสร้างการเรียนรู้สภาพปัญหา ศักยภาพชุมชน และเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาในอนาคตนั้น ประชาชนได้สะท้อนข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาบ้านกวาว

ผลจากการระดมความคิดเห็นของชุมชนในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา พบว่า ชุมชนบ้านกวาวได้ร่วมกันกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ที่มีลักษณะมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงภายใต้เงื่อนไขของศักยภาพและข้อจำกัดที่มีอยู่ ได้แก่ “บ้านกวาวสังคมมีสุข สุขภาพดี มั่นคงด้านอาหารและสิ่งแวดล้อมชุมชน”

กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านกาว

ผลการระดมความเห็นพบว่า ชุมชนได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกาว หมู่ที่ 5 ตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มี 3 แผน ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ด้านสังคม แผนยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อม และแผนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ โดยแยกความต้องการได้ดังนี้ 1) ด้านสังคม 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านเศรษฐกิจ

การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ

ผลจากการสนทนากลุ่มแกนนำชุมชนบ้านกาว ได้มีความเห็นร่วมกันที่รับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินการ จำนวน 2 แผน คือ

1. ยุทธศาสตร์ด้านสังคม

การส่งเสริมการสร้างสวัสดิการโดยสร้างที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ทำให้พบว่า ผู้ที่ได้รับโอกาสได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวร มีความปลอดภัย มีความสุขและอบอุ่นในครอบครัว และทำให้รู้สึกถึงความร่วมมือ ความเสียสละ ความสามัคคีของประชาชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

2. ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ

การส่งเสริมการปลูกพืชผักปลอดสารพิษตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง โดยมีประเภทของพืชผักในชุมชนบ้านกาว ได้แก่ สารแหน่ ผักชี ผักขึ้นฉ่าย ผักบุ้ง เป็นต้น

ผลจากการดำเนินการตามแผนกิจกรรมดังกล่าว ชุมชนบ้านกาวสามารถได้ผลผลิตดีต่อครอบครัวมาก ทำให้ก่อให้เกิดรายได้ในการเลี้ยงครอบครัวอย่างได้ผลดี

การประเมินการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ไปสู่การปฏิบัติมี 2 ด้านคือ

ด้านที่ 1 ด้านวัตถุประสงค์

ผลการประเมินพบว่า แกนนำชุมชนบ้านกาวมีความพึงพอใจในการได้ร่วมศึกษาบริบทชุมชน ได้ทราบความเป็นมาของชุมชน รากเหง้า และได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่สามารถนำไปสู่การตั้งเป้าหมายร่วมกัน โดยมีการทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และได้สร้างการพัฒนาชุมชนได้ตามความต้องการของชาวบ้านได้จริง

ด้านที่ 2 ด้านกระบวนการเรียนรู้

ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ในชุมชนบ้านกาว พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนที่ทุกๆ คนต้องมาช่วยกัน ในการกำหนดประเด็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้ได้มีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อต้องการแก้ไขสภาพปัญหาและตอบสนองความต้องการของหมู่บ้านกาวอย่างแท้จริง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาด้วยรูปแบบที่ทำให้เกิดผลขึ้นจริง สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ของตนเองได้จริงเป็นสำคัญ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกาว องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ สามารถอภิปรายผลในแต่ละด้านได้ดังนี้

ผลจากการศึกษาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกาว องค์การ

บริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของหมู่บ้านที่ตนเองได้ร่วมกันกำหนดขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้จริง ประการที่สำคัญของกระบวนการดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปกติา ปานเนตรแก้ว (2555 : 73) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง อำเภอมัว จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการร่วมประชุม การพิจารณาโครงการ การดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจและการประเมินผล อยู่ในระดับน้อย แต่ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับกลาง 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง พบว่า ด้านความสนใจงานพัฒนาท้องถิ่น ระดับความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและการบริการสาธารณสุขประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม 3) ข้อเสนอสำหรับการวิจัย คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องพัฒนากลไกและกระบวนการในการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ต้องส่งเสริมให้ชุมชนได้มีจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถร่วมกันคิด พัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้นทำให้เกิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ในชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่องค์การอนามัยโลก (WHO and UNICEF, 1978 : 56) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ตามที่นักวิชาการได้ให้แนวทางกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ในประเด็นต่างๆ พอสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลสาเหตุของปัญหา การพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทาง การวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา การดำเนินการหรือปฏิบัติงานและสิ้นสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชนหรือทรัพยากรได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรทรัพยากรและมีส่วนร่วมตามกระบวนการในทุกขั้นตอนหรือมากขึ้นตอนให้มากที่สุด มิใช่มีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานพัฒนาไปในทางที่ดี ประสบผลสำเร็จได้ และเกิดผลดีต่อชุมชน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับปฏิบัติการจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว

ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ในชุมชนบ้านกวาว พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเข้าใจและเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนที่ทุกๆ คนต้องมาช่วยกันในการกำหนดประเด็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้ได้มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อต้องการแก้ไขสภาพปัญหาและตอบสนองความต้องการของหมู่บ้านกวาวอย่างแท้จริง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาด้วยรูปแบบที่ทำให้เกิดผลขึ้นจริง สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ของตนเองได้จริงเป็นสำคัญ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พชรวรรณ พันธแดง (2555 : 81-83) ได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ตำบลบางนมโค อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การปกครองท้องถิ่น และการบริหารงานท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ในภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา อยู่ในระดับมาก ปัญหาที่พบ คือ คณะกรรมการจัดทำแผนไม่มีความพร้อม มีเพียงการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การชี้แจงทำความเข้าใจ และการรายงานข้อมูลไม่ชัดเจน ขาดการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงลึกอย่างเป็นระบบ ขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนามีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ตำบลบางนมโคมีแผนพัฒนาตำบลที่มาจากความร่วมมือของพหุภาคีทุกภาคส่วนมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งใช้ยุทธศาสตร์การสร้างระบบการจัดการความรู้และยุทธศาสตร์การติดตามประเมินผล ซึ่งเชื่อว่าเมื่อคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลบางนมโคมีความรู้ความเข้าใจ และมีกระบวนการจัดทำแผนที่จะทำให้ได้แผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังและสนับสนุนกิจกรรมชุมชนโดยบรรจุไว้ในงบประมาณประจำปีเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและขยายผลต่อชุมชนอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผลจากการศึกษา พบว่า ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของแผนที่ตนเองได้ร่วมกันกำหนดขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้จริง ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับปฏิบัติการควรให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2559). ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. 21 กันยายน 2559.
- ปติดา ปานเนตรแก้ว. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมหาสารคาม. (การศึกษานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาบริหารการปกครอง). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- พัชรวรรณ พันธุ์แดง. (2555). แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลบางนมโค อำเภอสอง จังหวัดแพร่ศรีอยุธยา. (การค้นคว้าอิสระระดับปริญญาโท สาขาบริหารการปกครอง). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2556). เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: มปป.
- WHO and UNICEF. (1978). *Why Community Participation? A discussion of the Agreement 90. In Community Participation: Current Issue and Lesson Learned.* New York United Nation Children's Fund.